

Мостепан В. Л.
студентка

Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

Mostepan Viktoria

Student of the International Trade Department,
Kyiv National Economic University named by V. Get'man

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті запропоновано науковий підхід до визначення ролі малих та середніх підприємств, їх впливу на економіку країн їх розташування та світову економіку загалом. Малий та середній бізнес (МСБ) на сучасному етапі в країнах, що розвиваються, на жаль, не має достатньої підтримки з боку уряду держав. Звичайно, в країнах з розвинутою економікою вже давно зрозуміли усю його важливість і вжили заходів не лише для підтримки його на наявному рівні, але й для заохочення населення створювати малі та середні підприємства. Автор розглядає малий та середній бізнес як фундамент становлення успішної та стабільної економіки, що виражається в кількості робочих місць, що він створює, та значній його частці у ВВП країн. Для того щоби держава могла сприяти розвитку цього сегменту бізнесу, варто визначити фінансові інструменти, які впливають на нього. Наше законодавство, тарифне та нетарифне регулювання, система оподаткування, нормативно-правові акти, політики, спрямовані на підтримку та розвиток МСБ, є досить недоскональними, під час ознайомлення з ними виникає величезна кількість бар'єрів, які через надмірну бюрократію вдається подолати далеко не всім починаючим підприємцям.

Ключові слова: фінансові інструменти, малий та середній бізнес, державне регулювання, стратегія розвитку, програми з підтримки.

Вступ та постановка проблеми. Проблеми розвитку малих та середніх підприємств та їх вплив на економіку держави досить гостро постають чи не в кожній країні сучасного світу. Вони складають більше 95% усіх підприємств, надають робочі місця 60–70% людей по всьому світі та генерують велику частку робочих місць в країнах ОЕСР (організація економічного співробітництва та розвитку). Практично в усіх розвинутих країнах уряд починає приділяти значну увагу підтримці та розвитку МСБ. Розробляються різні програми, націлені на реалізацію потенціалу малого та середнього бізнесу, розвивається сфера як внутрішнього, так і зовнішнього фінансування. Багаторічний перевіреним досвід розвитку малого та середнього бізнесу в європейських країнах показує, що цей суб'єкт відіграє надзвичайно важливу роль в розвитку економіки країни, яка полягає в розвитку та стимулюванні конкурентоздатності, що змушує великі компанії втілювати нові технології та покращувати ефективність виробництва. У зв'язку з цим все більше приділяється уваги фінансовим інструментам, що сприяють підтримці та розвитку малого та середнього бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення як теоретичних, так і методичних рішень зробили розробки відомих світових науковців, зокрема роботи М. Шоульза та Р. Мертона, які є власниками Нобелівської премії з економіки за їх за новий метод визначення вартості похідних фінансових інструментів. Теорію розвитку малих та середніх підприємств досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких слід назвати Р. Кантільйона, А. Маршала, С. Сімсонді, Й. Шумпетера. Питання взаємовідносин між малим та великим бізнесом вивчали Т. Говорушко, Д. Ляпін, В. Шпак, Н. Прямухіна, В. Кредісов, Р. Коуз, Дж. Даннінг, Д. Стенворт.

Метою статті є з'ясування впливу різних фінансових інструментів на малий та середній бізнес, визначення впливу малого та середнього бізнесу на економіку держав, де вони здійснюють діяльність, та на світову економіку загалом. Шляхом аналізу етапів розвитку малого та

середнього бізнесу ми зможемо побачити, які фінансові інструменти стимулюють його, а які інструменти його гальмують.

Результати дослідження. В усьому світі існує все більше доказів того, що МСП відіграють важливу роль у національному економічному розвитку будь-якої країни. Вони все частіше стають предметом великої уваги в країнах, що розвиваються, країнах з перехідною економікою, а також країнах з розвинутою економікою.

У ринкових економіках МСП є двигуном економічного розвитку. Завдяки їхній приватній власності, підприємницькому духу, гнучкості та адаптивності, а також потенціалу для реагування на виклики та мінливе середовище МСП роблять значний внесок у стале зростання та створення зайнятості.

До останнього часу в приватних секторах багатьох економік, що розвиваються, відсутній середній рівень розвитку. Інвестори, політики та професіонали присвятили більшу частину своїх зусиль великим компаніям з більш ніж 500 працівниками, великим підприємствам або транснаціональним компаніям. Великі підприємства та МНК були об'єктом стимулів та субсидій з ПДВ, тоді як такі організації, як Світовий банк та ПРООН, зосереджувались на підтримці мікропідприємств, які зазвичай мають менше 5 працівників. Між цими двома крайнощами лежать підприємства малого та середнього бізнесу (табл. 1). В минулому МСП розглядалися не як ключовий елемент управління економікою, тому вважалося недоцільним зосереджувати на них політику уряду. Однак МСП стають все більш присутніми в економіках країн. Найбільший відсоток цієї присутності показано нижче:

- кількість компаній перевищує 99% (Японія, США, Німеччина, Китай);
- кількість працівників становить 66% в Японії, 53% у США, 68% у Німеччині;
- додана вартість складає 55% в Японії, 51% у США, 45% у Німеччині.

Категорія бізнесу залежно від кількості найманих працівників та обігу коштів

Категорія компанії	Штат співробітників	Обіг або балансовий обсяг	
Середній	<250	<50 млн. євро	<43 млн. євро
Малий	<50	<10 млн. євро	<10 млн. євро
Мікро	<10	<2 млн. євро	<2 млн. євро

Джерело: побудовано автором на основі джерела [3]

Вони відіграють важливу роль у національній економіці, надаючи різні товари та послуги, створюючи можливості для працевлаштування, розвиваючи регіональну економіку та громади, допомагаючи конкуренції на ринку та пропонуючи інновації.

Основними напрямками їх присутності є обробна промисловість, галузь дистрибуції та сфера послуг (рис. 1).

В обробній промисловості вони виробляють товари, використовуючи навички, що розвиваються історично та накопичуються окремими особами; виробляють продукцію, матеріали якої й товари обмежені в терміни, що переносяться (продукти тощо).

В дистрибуційній індустрії вони діють задля ефективного розподілу різноманітних товарів від виробників до споживачів, а також для того, щоб існування багатьох малих та середніх підприємств, що мають зв'язки з підприємствами, було надзвичайно важливим.

У сфері індустрії послуг вони діють за наявності багатьох послуг, що надаються як підприємствам, так і приватним особам, де через обмеження часу та відстані для їх надання потрібна велика кількість малих і середніх підприємств.

МСП відіграють важливу роль у життєздатності та розвитку національних економік, оскільки вони створюють можливості для працевлаштування, сприяють стабільності та розвитку регіональної економіки, виробляють значну частину творчості та інновацій, що стимулюють економічний прогрес, сприяють конкуренції та співробітництву, а також виробляють високу додану вартість продуктів. Велика кількість людей безпосередньо чи опосередковано спирається на малі та середні

підприємства. Вони відіграють важливу роль у їх внеску в поглинання праці, подолання бідності та формування доходів.

Додаткове зростання протягом останніх кількох років у промислово розвинених країнах пояснюється зростанням МСП. Зростає визнання того, що ринкова економіка починається шляхом створення малих та середніх підприємств, а потім розвивається шляхом їх же динамічного розвитку. Підприємці створюють компанії, починають бізнес, набувають ресурсів управління або змінюють їх, накопичують їх та розширюють свій бізнес. Ця діяльність МСП є великою рушійною силою розвитку національної економіки.

Інтеграція в глобальну економіку через економічну лібералізацію, дерегуляцію та демократизацію розглядається як першочерговий шлях до перемоги над бідністю та нерівністю в країнах з перехідною економікою. Важливим для цього процесу є розвиток приватного сектору, в якому малі та середні підприємства можуть відігравати центральну роль. МСП схильні застосовувати більш трудомісткі виробничі процеси, ніж великі підприємства. Отже, вони значною мірою сприяють забезпеченню продуктивних можливостей працевлаштування, формуванню доходів, зрештою, зменшенню бідності.

МСП, які є більш мобільними, ніж великі корпорації, частіше мають зв'язки із суспільством, яке гарантує захист їхньої репутації та відносин між клієнтами та контрагентами. Багато досліджень, які були проведені в європейських МСП, зазначають, що майже 70% з них регулярно практикують форми соціальної відповідальності, такі як підтримка місцевої благодійної діяльності.

Рис. 1. Структура малих підприємств за галузями економіки

Джерело: побудовано автором на основі джерела [3]

Наявність розвиненого середовища МСБ корелює з кількома економічними факторами, включаючи зростання національного ВВП. Є багато визнаних переваг малого та середнього бізнесу у зростанні економіки. Виходячи з нашої роботи, можемо виділити такі:

- трудомісткі, забезпечують робочі місця для низькокваліфікованих працівників;
- пов'язані з меншою нерівністю в розподілі доходів;
- необхідні для країн, що перебувають у стадії переходу від орієнтованої на сільське господарство до промислово орієнтованої економіки;
- відмінно підходять для інновацій та ініціатив завдяки своїй гнучкості та здатності до ризику;
- підтримують конкуренцію серед нових ідей, отже, людського капіталу;
- розширюють ринкове розмаїття продукції.

Розвиток МСП та ПП, здається, є лише двома альтернативами в таких країнах як наша, але ми повинні визнати, що друга альтернатива не є доцільною, оскільки економіка може бути домінуючою та залежати від умов бізнесу або політики.

Однак на своєму шляху суб'єкти малого та середнього бізнесу досить часто стикаються з великою кількістю перешкод. Вони стикаються з бюрократичною практикою, яка зміцнює домінування великих корпорацій у формально регульованій економіці. Цей фактор створює стимули для підприємців неформально працювати поза нормативними повноваженнями уряду.

Більшість малих та середніх підприємств відмовляється використовувати стандарти підтримки навколишнього середовища через недостатню підтримку, трудомісткість, обтяження документальною базою та загальну недовіру до зовнішнього втручання. Урядові регулювання, призначені для великих корпорацій, не можуть застосовуватись до малих підприємств, що обмежує їхню здатність до дотримання та їх виконання.

МСП суттєво недофінансовуються переважно через матеріально-технічні труднощі, пов'язані з кредитуванням малого бізнесу. Банки, як правило, не надають кредити МСП за несприятливих умов через високі фіксовані витрати. Малий та середній бізнес має більший ризик невдачі, а особливо через те, що керівники компаній мають менше досвіду, освіти або ділового досвіду.

Крім того, майбутній розвиток малого та середнього бізнесу та його внесок у національну економіку тісно пов'язані з глобалізацією та її наслідками. Глобалізація, обумовлена швидким розвитком інформаційних та комунікаційних технологій, покращенням транспортних засобів, реформою регулювання кордону та зниженням тарифів, по-різному впливає як на малі підприємства, так і на великі багатонаціональні корпорації.

Участь у глобальних ланцюгах цінності може забезпечити стабільність МСП та дати їм змогу підвищити продуктивність та розширити свій бізнес. Часто це досягається вдосконаленням їхнього технологічного та людського капіталу внаслідок полегшення доступу до інформації, нових практик ведення бізнесу та більш прогресивних технологій. Співробітництво з мережею партнерів може підвищити статус фірми, інформаційні потоки та можливості навчання, а також шанси на успіх малих фірм у ланцюжку створення вартості.

Однак залучення МСП до ціннісних ланцюгів зазвичай приводить до більших вимог до їхніх управлінських та фінансових ресурсів, а також тиску на їхню здатність до модернізації, інновацій та захисту власних технологій. Малий та середній бізнес може бути обмежений своєю нездатністю здійснювати науково-дослідні роботи та

навчання персоналу, а також дотримуватися зростаючої кількості вимог стандартів якості продукції тощо.

Недостатня кількість обігових коштів також може стати перешкодою з точки зору здатності модернізувати технології та послуги. Потік грошових коштів також може негативно впливати на затримку платежів від міжнародних партнерів. Більш того, для того щоби підвищити свою позицію в ланцюжку створення вартості, малий фірмі може знадобитися взяти на себе більш широкий та складний набір завдань, наприклад додатково до виготовлення продукту або надання послуг це може включати розроблення продукту, організацію та моніторинг мережі субпостачальників, впровадження внутрішніх систем контролю якості та забезпечення дотримання зростаючого набору стандартів, забезпечення доставки та якості за конкурентними витратами.

Виходячи з вищезазначених статистичних даних та фактів, можемо сказати, що МСП відіграють ключову роль в економіці країн, оскільки вони представляють більшість наявних компаній, несуть відповідальність за більший обсяг зайнятості та вироблені продукти, а також є каталізатором розвитку, інновацій та сталості, але, попри всі ці переваги, уряди багатьох країн, на нашу думку, не до кінця усвідомлюють всю важливість такого бізнесу та продовжують будувати свою економіку, орієнтуючись на великі багатомільйонні корпорації.

Висновки. Отже, варто виділити декілька основних пунктів щодо покращення становища малих та середніх підприємств у нашій країні.

По-перше, не рекомендується підтримувати МСП на їх користь. Річ не в тім, чи є компанія великою чи малою, а в тім, чи є вона підприємницькою. Ми розглядаємо підприємництво як засіб індивідуального розвитку, що відображає свободу вибору професії. Псевдосамозайнятність і натуральні підприємства є протилежністю підприємництва. Таким чином, ми приділяємо особливу увагу допомозі людям, які перебувають у таких професіях, щодо переходу до кращих форм отримання доходу. Підприємницькі фірми, які мають намір розвиватись та впроваджувати інновації, можуть сприяти економічному розвитку України.

По-друге, варто зосередитись на житті тих політичних заходів, які не вимагають великих державних витрат, які легко реалізувати та які в короткі терміни покажуть позитивні наслідки. Ми не нехтуємо релевантністю інших довгострокових програм політики МСП, зокрема освітніх та навчальних програм, програм субсидій та інкубаторів. Однак ці заходи часто не є адекватними для України. Україна стикається зі зменшенням державних бюджетів, отже, недостатньо фінансувати такі програми. В Україні є слабкі інституції та мало можливостей для адміністрування таких програм. Поточні політики України потребують короткотермінових історій успіху та не можуть чекати довгострокових наслідків.

По-третє, слід підкреслити зв'язок між політикою МСП та політикою конкуренції. Однією з найбільших проблем економіки України є відсутність конкуренції. Багато політиків послужили великим діловим мережам олігархів, щоб захистити їх від конкуренції. Результатами відсутності конкуренції є низькі інновації, високі ціни, низька якість продукції та послуг. Українські продукти мають низькі шанси на міжнародних ринках через антиконкурентну політику. Політика, яка намагається підтримати малі та середні підприємства, але уникає загроз великим компаніям, не зможе створити значних ефектів добробуту. Сприяння чесній конкуренції, оскарження наявних галузей та усунення несправедливого захисту

олігархічних мереж у сумі є створенням рівних умов гри. Це вихід з економічного глухого кута України.

Нарешті, необхідно відзначити зв'язок політики МСП з промисловою політикою, інноваційною політикою, освітньою політикою, торговою політикою, політикою залучення ПІІ та політикою фінансового сектору.

З інституційної точки зору інтуїтивно мати ізольований малий відділ МСП в межах одного міністерства або одну організацію розвитку МСП. Розроблення політики МСП повинна бути спільним завданням усіх міністерств, парламентських комітетів та державних установ, які беруть участь в економічній політиці.

Список використаних джерел:

1. Колісниченко П. Стан і тенденції розвитку малого та середнього підприємництва в Україні : статистичний збірник 2017 «Економіка і суспільство». Київ, 2017. Вип. 11. 85 с.
2. Квасниця О. Фінансовий механізм забезпечення розвитку малих підприємств в Україні. *Світ фінансів*. 2014. Вип. 4. С. 63–71.
3. Bali A., McKiernan P., Vas Ch., Waring P. Productivity and Innovation in SMEs. 2018. 228 p.

ФИНАНСОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО БИЗНЕСА МАЛЫХ И СРЕДНИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. В статье предложен научный подход к определению роли малых и средних предприятий, их влияния на экономику стран их расположения и мировую экономику в целом. Малый и средний бизнес (МСБ) на современном этапе в развивающихся странах, к сожалению, не имеет достаточной поддержки со стороны правительства государств. Конечно, в странах с развитой экономикой уже давно поняли всю его важность и приняли меры не только для поддержки его на существующем уровне, но и для поощрения населения создавать малые и средние предприятия. Автор рассматривает малый и средний бизнес как фундамент становления успешной и стабильной экономики, которая выражается в количестве рабочих мест, которое он создает, и значительной его доле в ВВП стран. Для того чтобы государство могло способствовать развитию этого сегмента бизнеса, стоит определить финансовые инструменты, которые влияют на него. Наше законодательство, тарифное и нетарифное регулирование, система налогообложения, нормативно-правовые акты, политики, направленные на поддержку и развитие МСБ, являются достаточно несовершенными, при ознакомлении с ними возникает огромное количество барьеров, которые из-за чрезмерной бюрократии удается преодолеть далеко не всем начинающим предпринимателям.

Ключевые слова: финансовые инструменты, малый и средний бизнес, государственное регулирование, стратегия развития, программы по поддержке.

FINANCIAL INSTRUMENTS FOR THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL BUSINESS OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES

Summary. The purpose of the study is to clarify the impact of various financial instruments on small and medium business. Identify the impact of small and medium-sized businesses on the economies of the countries where they operate and on the global economy as a whole. By analyzing the development stages of small and medium-sized businesses, we will be able to see what financial instruments stimulate it, and on the contrary, it inhibits. To achieve this goal, the following main tasks are defined: 1) identify the factors that enable small and medium-sized businesses to easily take positions in domestic and foreign markets. It is important to understand that every country has its own business forms that depend on language, culture, mentality, and this is largely "handy" for small and medium-sized enterprises, as they are more adaptable to economic changes in globalization processes than large corporations; 2) to investigate what exactly can bring profits in a region of the world, to study the tendencies of small and medium business development not only in their own country, but also abroad; it is important to understand what financial instruments will in any case be able to give impetus to the development of SMEs; 3) find out how important the state is. As long-term practice shows, excessive state intervention can ruin the entire business, while smart programs for supporting and developing small and medium-sized businesses can raise it to a new stage and bring a lot of benefits to both the national economy and the world economy; 4) to assess the current state of regulation of small and medium-sized businesses by our government. Identify the main preconditions for the development of a successful business and identify existing obstacles that arise on the way of entrepreneurs in order to find possible ways to eliminate them. The article suggests a scientific approach to the definition of the role of small and medium-sized enterprises, their impact on the economy of their countries and on the global economy as a whole. Unfortunately, small and medium-sized businesses (SMEs) in the developing world do not have enough support from the government. Of course, in developed countries, its importance have been understood long time ago and took measures not only to maintain it at the existing level, but also to encourage the creation of small and medium-sized enterprises. The author considers small and medium-sized businesses as the foundation for a successful and stable economy, reflected in the number of jobs that it creates and its significant share in the GDP of countries. And in order for the state to contribute to the development of this segment of business it is necessary to determine which financial instruments affect it. Our legislation, tariff and non-tariff regulation, the taxation system, regulations, policies aimed at supporting and developing SMEs are quite imperfect, and when they become acquainted with them, there are a huge number of barriers that, due to excessive bureaucracy, cannot be overcome by lots of start-up entrepreneurs.

Key words: financial instruments, small and medium business, government regulation, development strategy, support programs.